

رویکردی به اظهارنامه و ایرادات آن با نگاهی به قوانین خاص

سعید تاجیک زاده^۱، سعید علیزاده^۲، سجاد عباسی^۳

^۱ کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری دادگستری، حمل و نقل تجاری.

^۲ کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد، حقوق خصوصی، وکیل پایه یک دادگستری.

^۳ کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری دادگستری، حقوق شرکت های تجاری.

نام نویسنده مسئول:

سعید تاجیک زاده

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۳۰

چکیده

اظهارنامه در لغت نامه دهخدا، نوشته‌ای که افراد به معاملات و تعهدات خود با طرف در آن اظهاراتی می‌کنند و به وسیله‌ای رسمی در ضمن ورقه مزبور (اظهار نامه) توسط اداره ثبت اسناد یا دفتر دادگاه‌ها به طرف ابلاغ می‌کنند. برای اینکه اظهارنامه اثر قانونی مقصود را داشته باشد باید موعد مطالبه انجام دادن تعهد رسیده باشد. البته در صورتی که مندرجات اظهارنامه از ادب و نزاکت خارج باشد اداره ثبت و دفاتر دادگاه‌ها می‌توانند از ابلاغ آن خودداری کنند. نکته قابل اهمیت در اظهارنامه نبودن محدودیت در زمان تقدیم آن است به عبارت دیگر هر زمان که اظهارکننده اراده کند می‌تواند اظهارنامه را بفرستد، عموماً از اظهارنامه قبل از طرح دعوای اصلی استفاده می‌شود ولی بعد از تقدیم دادخواست مانعی برای ارسال وجود ندارد و دادگاه صالح برای ارسال اظهارنامه، دادگاه محل اقامت خواهان است و به عبارتی اظهارنامه وسیله رسمی مطالبه حق است و بر روی فرم های مخصوص دادگستری تنظیم و برای مخاطب ارسال می‌شود و از او تقاضای پاسخ می‌کند و پاسخ به اظهارنامه علی‌الاصول الزامی نمی‌باشد.

واژگان کلیدی: ارسال اظهارنامه- اظهار کننده - مخاطب - پاسخ.

مقدمه

جهت اثبات ادعای خود در جایی که ما هیچ دلیلی نداریم قبل از اقامه دعوا برای طرف مقابل طبق ماده ۱۵۶ قانون آیین دادرسی مدنی از طریق اداره ثبت اسناد و املاک کشور و دفاتر دادگاه‌ها اظهارنامه ابلاغ می‌شود و از راه‌های رسمی مطالبه حق می‌باشد و از او تقاضای پاسخ می‌کند، ممکن است خواهان در ادله اثبات دعوا سندی را ارائه نماید، یا به قرائن و امارات، شهادت شهود، یا به اقرار طرف مقابل استناد نماید، اظهارنامه شباهت زیادی به سایر ادله اثبات دعوی (خصوصاً سند) به عنوان سند عادی شباهت بسیار به آن بالاخص از نظر شرایط تنظیم با سند رسمی آن را در زمره اسناد رسمی نیز قرار می‌دهد و می‌تواند در اثبات دعوی مفید باشد، اقراری که در اظهارنامه باشد، اقراری خارج از دادگاه و کتبی محسوب می‌شود و اقراری که طرف مقابل پاسخ اظهارنامه را می‌دهد اوضاع و احوالی است که برای قاضی دلیل بر امری (اماره) است و اظهارنامه صرفاً برای قرار گرفتن طرف مقابل استفاده نمی‌شود بلکه بعضی مواقع تلنگری است که طرف مقابل تعهد خود را انجام دهد یا با اظهار کننده صلح و سازش نماید یا برای گرفتن مال، وجه یا سند می‌باشد و تسلیم موضوع توسط اظهارنامه موجب رفع تعهد اظهارکننده نمی‌شود و بعضی مواقع اظهارنامه اجباری می‌باشد که قانون‌گذار با توجه به اهمیت اظهارنامه به آن توجهی نکرده و صرفاً آن در چندین ماده آیین دادرسی مدنی آورده در حالی که اظهارنامه در صورت پاسخ و اقرار طرف مقابل می‌تواند نوعی از ادله اثبات دعوا محسوب شود و در حال حاضر هم با توجه به حجم وسیع آن و قابل استناد بودن آن به عنوان دلیل و مدرک و به‌عنوان اقرار کتبی، خارج از دادگاه و اهمیت و ارزش و اعتبار اظهارنامه مشخص است در این مقاله معایب و مزایا اظهارنامه، انواع اقرار در اظهارنامه، انواع اظهارنامه، ایرادات ماده ۱۵۷ و ۱۵۸ ق.آ.د.م و برای بهبود کارآیی و اثربخشی فرآیند رسیدگی قضایی و برای دانشجویان رشته حقوق تدوین گردیده و اظهار نامه در فرآیند دادرسی موثر است و قابلیت بررسی را دارد و عدم شناخت کافی نسبت به آن و لزوم کمک به جامعه علمی و عملی در شناخت اظهارنامه و توجه قضات دادگاه‌ها به منظور توجه به اظهارنامه جهت استناد به آن بالاخص در دعاوی که باعث انگیزه مراجعه کنندگان به اظهارنامه شده و اهمیت اظهارنامه این است که این موضوع در مقالات و پایان نامه‌ها کمتر مورد بررسی قرار گرفته.

۱- ویژگی‌های اظهارنامه:**۱-۱ عدم دخالت دادگاه**

یکی از ویژگی‌های اظهارنامه این که دادگاه و قاضی در تنظیم و صدور و ارسال آن نقشی ندارند یعنی اینکه در مورد آن اخطار رفع نقص و غیره وجود ندارد و هیچگاه به خودی خود هیچگاه به دادگاه و قاضی ارجاع و رأی صادر نمی‌شود. البته در صورت اقرار مخاطب اظهار کننده آن را به عنوان دلیلی از ادله اثبات به دادگاه ارائه می‌نماید.

۱-۲ عدم جریان اعتبار امر مختوم:

با توجه به بند ۶ ماده ۸۴ ق.آ.د.م دعاوی طرح شده سابقاً بین همان اشخاص یا اشخاصی که اصحاب دعوا قائم مقام آنان هستند، رسیدگی شده نسبت به آن حکم قطعی صادر شده باشد، احکام دادگاه‌ها اعتبار امر مختوم را دارند و در صورت طرح مجدد توسط خواهان، خوانده می‌تواند ضمن پاسخ به ماهیت دعوا ایراد نماید، که در این صورت دادگاه به اعتبار امر مختومه (قضاوت شده) قرار رد دعوا را صادر می‌نماید ولی در اظهارنامه در صورت ارسال و عدم پاسخ از سوی مخاطب می‌توان به دفعات متعدد برای مخاطب اظهارنامه ارسال نمود و از اعتبار امر مختوم (قضاوت شده) را ندارد.

عدم امکان ادعای خسارت در رابطه اظهارنامه واهی و تفاوت آن با ماده ۱۰۹ ق.آ.د.م به موجب (ماده ۱۰۹ ق.آ.د.م) در کلیه دعاوی مدنی از دعاوی اصلی یا طاری و درخواست‌های امور حسبی به استثنای مواردی که قانون امور حسبی مراجعه به دادگاه را مقرر داشته، خوانده می‌تواند برای تأدیه خسارات ناشی از هزینه دادرسی و حق الوکاله که ممکن است خواهان محکوم شود از دادگاه تقاضای تأمین نماید دادگاه در صورتی که تقاضای مزبور را با توجه به نوع و وضع دعوا و سایر جهات موجه بداند قرار تأمین صادر می‌نماید و تا وقتی که خواهان تأمین ندهد، دادرسی متوقف خواهد ماند و در صورتی که در مدت مقرر در قرارداد گاه برای دادن تأمین منقضی شود و خواهان تأمین ندهد به درخواست خوانده قرار رد درخواست صادر می‌شود.

تبصره ماده ۱۰۹ ق.آ.د.م چنانچه بر دادگاه محرز شود که منظور از اقامه دعوا تاخیر در انجام تعهد یا ایذاء طرف طرف یا غرض ورزی بوده، دادگاه مکلف است در ضمن صدور حکم یا قرار، خواهان را به تأدیه سه برابر هزینه دادرسی به نفع دولت محکوم نماید ولی در اظهارنامه در صورتی هم که واهی باشد مستلزم پرداخت خسارت نمی باشد.

۲- موارد پیوست و قابل الحاق به اظهارنامه:

طبق ماده ۱۵۷ ق.آ.د.م در صورتی که اظهارنامه مشعر به تسلیم چیزی یا وجه یا سندی از طرف اظهارکننده به مخاطب باشد باید آن چیز یا وجه یا مال یا سند هنگام تسلیم اظهارنامه به مرجع ابلاغ تحت نظر و حفاظت قرارگیرد، مگر اینکه طرفین هنگام تعهد محل و ترتیب دیگری تعیین کرده باشند. در بعضی مواقع امکان پیوست یا ضمیمه کردن به اظهارنامه وجود دارد مانند مدارک، پول، کلید ساختمان یا آپارتمان.

می بایست به خاطر اینکه اظهارنامه منشأ اثر باشد مدارک قابل الحاق را به اظهارنامه پیوست نمود و در غیر اینصورت مخاطب میتواند به آن توجه نکند مثل ۱- مدرک مثبت سمت اظهارکننده ۲- ذم قبولی داوری به اظهارنامه ۳- ذم تصویر مصدق مدرک سمت و نام مطالبه کننده مال امانی در بعضی مواقع اظهارنامه جنبه اعلامی دارد و صرفاً جهت اطلاع مخاطب می باشد مثل تسریع به ملزم کردن کپی مالکیت ملک خریداری شده (به عنوان قائم مقام خاص) به مستأجر ملک

موارد غیر قابل پیوست به اظهارنامه امکان آن به ضمیمه اظهارنامه وجود ندارد یا به موجب قرارداد ترتیب دیگری را تعیین کرده باشند (طبق ماده ۱۵۷ قانون آئین دادرسی مدنی) مثل اموال منقول (ماشین آلات)، غیر منقول تسلیم موضوع اظهارنامه موجب رفع تعهد اظهارکننده نمی شود.

در بعضی مواقع بایستی از ارسال اظهارنامه جلوگیری کنیم چون در نتیجه این کار طرف دعوا را آگاه می کند و اقدام به انجام عملیاتی می کند که موجب تضییع حقوق وی می شود مثلاً اگر بخواهیم اموال بدهکار را از جهت اینکه بدهی خود را پرداخت نمی کند توقیف کنیم (تامین خواسته طبق ماده ۱۰۸ ق.آ.د.م) با ارسال اظهارنامه، بدهکار از احتمال توقیف اموال خود مطلع می شود و اقدام به فروش، انتقال و مخفی کردن اموال خود می کند.

آن بخشی که توسط اظهارکننده تنظیم می شود سند عادی محسوب می شود و آن بخشی که مامور نحوه ابلاغ را گزارش می کند، سند رسمی محسوب می شود.

۳- شرایط قانونی ارسال اظهارنامه

اظهارنامه شرایطی دارد که شامل موارد ذیل است:

۳-۱- احراز هویت اظهارکننده:

شخصی که اظهارنامه را تسلیم می کند، اگر اصالتاً آن را تقدیم کند یعنی خود ذی حق یا مدعی حق باشد، باید با ارائه مدارک شناسایی قانونی نظیر شناسنامه و ... موجباتی را فراهم کند که مسئول دایره اظهارنامه هویت او را احراز کند چنانچه اظهار نامه را شخص دیگری مانند وکیل، قیم یا ولی به نمایندگی (قانونی، قراردادی، قضایی) از ذی حق تقدیم کند، علاوه بر احراز هویت او توسط مسئول دایره اظهارنامه، لازم است که فتوکپی مصدق (تایید شده) مدرک که سمت او را اثبات کند در مورد ولی ارائه شناسنامه، قیم، حکم دادگاه، وکیل، قرارداد فی مابین موکل و وکیل کافی است نیز تسلیم شود تا به همراه اظهارنامه برای طرف ارسال شود.

۳-۲- ابطال تمبر هزینه قانونی:

بر روی برگ اظهارنامه طبق تعرفه قانونی باید تمبر ابطال شود که مقدار آن طبق قانون وصول برخی از درآمدهای دولت تعیین شده است.

۳-۳- خارج از ادب و نزاکت نبودن مطالب و مندرجات اظهارنامه:

طبق تبصره ماده ۱۵۶ قانون آیین دادرسی مدنی، اداره ثبت اسناد و دفاتر دادگاهها می توانند از ابلاغ اظهارنامه هایی که حاوی مطالب خلاف اخلاق و خارج از نزاکت باشد، خودداری کنند و به نظر می رسد اگر هم مطالبی بر خلاف اخلاق و خارج از

نزاکت هم ابلاغ کنند مسئولیتی نخواهد داشت ولی برای اظهارکننده می تواند افترا (یعنی نسبت دادن جرمی به دیگری) یا نشر اکاذیب تلقی شود و با شکایت (مخاطب اظهارشونده) اظهارکننده تعقیب کیفری قرار خواهد گرفت. زیرا ابلاغ نکردن اینگونه اظهارنامه برای اداره ثبت یا دفتر دادگاه تکلیف نیست، بلکه مجاز است که آنها را ابلاغ نکنند و اجازه نیز دلیل بر اختیار است.

۳-۴- تسلیم اظهارنامه و پیوست‌های آن به تعداد مقرر قانونی:

معمولاً اظهارنامه و ضمایم آن باید لااقل در سه نسخه به مرجع ارسال اظهارنامه تقدیم شود که یک نسخه در بایگانی دایره مذکور می ماند، یک نسخه به طرف ابلاغ و تسلیم می شود و نسخه ای نیز به عنوان نسخه ابلاغ شده به اظهارکننده تسلیم می شود که همراه گزارش مأمور ابلاغ مبنی بر چگونگی ابلاغ اظهارنامه (ابلاغ واقعی یا ابلاغ قانونی) است. در صورتی که در محل اقامت خواننده (مخاطب اظهارنامه) مأمور ابلاغ و سایر مراجع جهت ابلاغ نباشند، برگهای اظهارنامه با پست سفارشی ارسال می‌شود و در این صورت اگر برگهای ارسال عیناً اعاده نشد، قبض رسید پستی دلیل ابلاغ محسوب می‌شود. وقتی که مخاطبان اظهارکننده متعدد باشند، همانند موردی که خوانندگان دعوا متعدد هستند، باید اظهارنامه به تعداد آنها به علاوه دو نسخه باشد.

۳-۵- تسلیم وجه یا مال یا سند:

به موجب ماده ۱۵۷ قانون آیین دادرسی مدنی، در صورتی که اظهارنامه مشعر به تسلیم وجه یا مال یا سندی از طرف اظهارکننده باشد، آن وجه یا مال یا سند باید در موقع تسلیم اظهارنامه به مرجع ابلاغ (دفتر دادگاه یا اداره ثبت اسناد) تحت نظر و حفاظت همان مرجع قرار گیرد؛ مگر آن که طرفین هنگام تعهد محل و ترتیب دیگری را تعیین کرده باشند.

فرستادن اظهارنامه جز در موارد مزبور و موارد مشابه، به ویژه با دوراندیشی و تعمق انجام نشده باشد و پیش از احاطه کامل به امور موضوعی و حکمی مربوط به اختلاف موجود انجام شود معمولاً مشکلاتی را برای اظهارکننده به وجود می‌آورد.

از سوی دیگر پاسخ به اظهارنامه نیز الزامی نخواهد بود و در هر حال باید با رعایت تمام جوانب انجام شود باید دانست که مطالب مندرج در اظهارنامه چه به عنوان اظهار و چه به عنوان پاسخ باشد، اگر متضمن امری به ضرر اظهارکننده و به نفع مخاطب باشد، با رعایت سایر شرایط، اقرار و در صورتی که متضمن امری به نفع اظهارکننده و به ضرر مخاطب باشد، صرف ادعا محسوب می‌شود.

۴- معایب اظهارنامه

۴-۱- از دست دادن فرصت و زمان:

اگر مخاطب حسن نیت نداشته باشد در انتهای کار هم مقصود و مطلوب اظهارکننده صورت نگیرد و مخاطب پاسخ مورد نظر او را ندهد و فقط زمان از دست برود زیرا نتیجه مطلوب زمانی به دست می‌آید که مخاطب پاسخ دهد یا حاضر به صلح و سازش را در اظهارنامه اعلام نماید.

۴-۲- هوشیار و آگاه شدن مخاطب:

با جمع آوری تحصیل دلیل و مدارک به نفع خود برآید و اگر با مشورت با دیگران که افراد صالحی نباشند باعث می‌شود که امکان صلح و سازش منتفی شود.

۴-۳- از دست دادن امتیاز عامل غافلگیری:

با ارسال اظهارنامه استفاده از امتیاز غافلگیری را از دست می‌دهد و اگر مخاطب حسن نیت نداشته باشد و حاضر به سازش نباشد می‌تواند اظهارکننده از یکسری مزایای قانونی که می‌تواند از آن استفاده نمایند از آن محروم گردد به عنوان مثال ماده ۱۰۸ ق.آ.د.م می‌تواند قبل از تقدیم دادخواست یا ضمن راجع به اصل دعوا یا جریان دادرسی تا وقتی که حکم قطعی صادر نشده از دادگاه درخواست تامین خواسته نماید و توقیف اموال منقول و غیرمنقول خواننده را می‌نماید و با ارسال اظهارنامه مخاطب اموال قابل دسترس خود را از دسترس خارج می‌کند (انتقال می‌دهد) یا پنهان می‌نماید و یا حساب های بانکی خود را خالی می‌کند و امکان تامین خواسته را از بین می‌برد و روند دادرسی را طولانی تر می‌کند.

۴-۴- اقرار به برخی مطالب:

اگر اظهارنامه به طور دقیق و با هوشیاری و توسط افرادی که آشنایی به مسائل حقوقی ندارند تنظیم شود ممکن است به زیان اظهار کننده و جنبه اقرار پیدا کند.

برای مخاطب مزیت به حساب می آید مدت زمان که اظهارنامه به دست مخاطب می رسد و تا پاسخ آن ۱۰ روز تا ۱ ماه طول می کشد و ممکن است منجر به پاسخ مناسب برای اظهار کننده نشود.

۵- مزایای اظهارنامه

۱-۵- ارزان بودن

۲-۵- عمومیت و آزادی موضوع اظهارنامه: در ماده ۱۵۶ ق.آ.د.م قید شده هر کس می تواند اعم از شخص حقیقی و حقوقی می تواند اظهارنامه به مخاطب ارسال و تقاضای پاسخ نماید و هر مطلبی در اظهارنامه ذکر کند به شرطی که خلاف اخلاق و خارج از نزاکت نباشد.

۳-۵- امکان بهره برداری و استناد به متن اظهارنامه:

در صورتیکه اظهار کننده هیچ دلیل و مدرکی ندارد در صورت پاسخ مخاطب (اقرار) می تواند با تقدیم دادخواست از متن از اظهارنامه به عنوان دلیل و مدرک استفاده نماید طبق ماده ۱۹۴ قانون مدنی از نظر حقوقی دلیل عبارت امری است که اصحاب دعوی برای اثبات یا دفاع از دعوی به آن استناد می کنند و از آن دلیل در لغت به معنی راهنما و رهبر و رهنمون است و از نظر عرفی به چیزی اطلاق می شود که امر مجهولی را ثابت میکند و کافی که اعتقاد به وصول حقیقت را در دادرسی ایجاد کند و سکوت مخاطب در اظهارنامه اثر حقوقی ندارد.

۴-۵- عدم لزوم طرح اظهارنامه در اقامتگاه خوانده:

ماده ۱۱ ق.آ.د.م دعوا باید در دادگاهی اقامه شود که خوانده، در حوزه قضایی آن اقامتگاه دارد. (محل اقامت خوانده) ولی اظهارنامه از طریق دادگاهی مطرح و به جریان می افتد که اقامتگاه خواهان است و محل اقامتگاه خوانده شرط نیست اگر اظهار کننده هر جایی از کشور اقامتگاه داشته باشد می تواند تنها با هزینه ۱۰۰۰۰۰۰ هزار ریال برای مخاطب اظهارنامه ارسال نماید.

۵-۵- صرفه جویی در هزینه ها و اتلاف وقت:

وقتی در اظهارنامه مطالبی قید گردد که به اطلاع مخاطب برسد به عنوان مثال در صورت طرح دعوا (تقدیم دادخواست) خسارت تأخیر دین، حق الوکاله وکیل، خسارات هزینه دادرسی مطالبه می کند مخاطب به خاطر این که موضوع ذکر در اظهارنامه و به خاطر اینکه ضرر بیشتری متضرر نشود با اظهار کننده صلح و سازش می نماید و دیگری نیاز تقدیم دادخواست نیست.

۶- اظهارنامه : در مواردی که ارسال اظهارنامه الزامی است و اشخاص موظفند قبل از طرح دعوی در مراجع قضایی ابتدا

برای طرف مقابل اظهارنامه ارسال نمایند.

۱-۶- ماده ۴۵۹ و ۴۶۰ آیین دادرسی مدنی: در مواردی که طرفین معامله متعهد به معرفی داور شده باشند و طرفین

نتوانند یا نخواهند در انتخاب داور توافق کنند هر یک از طرفین می توانند با معرفی داور مورد نظر خود به وسیله اظهارنامه از طرف مقابل درخواست نمایند که ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ اظهارنامه، نظر خود را در مورد داور اعلام کند.

۲-۶- ماده ۱۳ قانون روابط موجر و مستاجر: هرگاه مستاجر به علت انقضای مدت اجاره را تخلیه کند اما موجر از تحویل

گرفتن آن خودداری کند مستاجر باید به وسیله اظهارنامه از وی تقاضا کند که مال مورد اجاره را تحویل بگیرد.

۳-۶- ماده ۱۰ تملک آپارتمان ها مصوب ۱۳۵۹: صورتی که مالک یا استفاده کننده، سهم خود از هزینه های مشترک

آپارتمان را نپردازد، این هزینه ها به وسیله اظهارنامه مطالبه می شود.

۴-۶- ماده ۱۳ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶: در صورتی که بیمه گر، بیمه را فسخ نماید، باید مراتب را به موجب اظهارنامه یا

نامه سفارشی به بیمه گذار اطلاع بدهد و اثر فسخ ۱۰ روز پس از ابلاغ مراتب به بیمه گذار شروع می شود.

- ۵-۶- ماده ۱ قانون مجازات راجع به انتقال مال غیر: اگر مالک ملکی از وقوع معامله مال غیر مطلع شود و تا یک ماه بعد از اطلاع از این امر، اظهاریه ای برای اطلاع به انتقال گیرنده مال غیر نفرستد، معاون جرم محسوب می‌شود.
- ۶-۶- ماده ۱۷۱ قانون آیین دادرسی مدنی هرگاه سرایدار، خادم، کارگر و به طور کلی هر امین دیگری چنانچه پس از ده روز از تاریخ ابلاغ اظهارنامه مالک مبنی بر مطالبه مال امانی از آن رفع تصرف نکند متصرف عدوانی شناخته می‌شود.
- ۷-۶- ماده ۹ قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی: چنانچه مالک یا استفاده کننده از پرداخت سهم خود از هزینه های مشترک امتناع کند، مدیر یا هیئت مدیره به وسیله اظهارنامه با ذکر مبلغ بدهی و صورت ریز، آن را مطالبه می‌کند.
- ۸-۶- ماده ۲۸۴ قانون تجارت: دارنده براتی که به علت عدم تأدیه اعتراض شده است باید در ظرف ۱۰ روز از تاریخ اعتراض، عدم تأیید تأدیه را به وسیله اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی دو قبضه به کسی که برات را به او واگذار نموده اطلاع دهد.
- ۹-۶- ماده ۲۸۵ قانون تجارت: هر یکی از ظهر نویس ها نیز باید در ظرف ۱۰ روز از تاریخ دریافت اطلاع نامه فوق آنرا به همان وسیله اظهارنامه) به ظهرنویس سابق خود اطلاعات دهد.
- ۱۰-۶- ماده ۳۷۲ قانون تجارت: اگر فروش مال ممکن نشد و یا آمر از اجازه فروش رجوع کرد و مال التجاره را بیش از حد متعارف نزد حق العمل کار بگذارد، حق العمل کار می تواند آن را با نظارت مدعی العموم بدایت محل یا نماینده او به طریق مزایده به فروش برساند اگر آمر در محل نبوده و در آنجا نماینده نیز نداشته باشد، فروش بدون حضور او یا نماینده او به عمل خواهد آمد ولی در هر حال قبلاً باید به او اخطار رسمی ارسال گردد مگر اینکه اموال از جمله اموال سریع الفساد باشد.
- ۱۱-۶- ماده ۵۶۸ و ۵۶۹ قانون تجارت: هر طلبکاری که مطابق ماده ۵۶۱ و ۵۶۲ طلب خود را دریافت نکرده باشد می‌تواند در مدت یک ماه از تاریخ اعلام مذکور در ماده قبل به عرض حال اعاده اعتبار اعتراض کند. اعتراض به وسیله اظهارنامه به ضمیمه اسناد مثبت که به دفتر محکمه بدایت داده می‌شود به عمل می‌آید.
- ۱۲-۶- ماده ۲۴۶ و ۲۴۷ لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت: که در صورت ارتکاب جرائم ذکر شده در ماده ۲۴۶ توسط رئیس و اعضای هیئت مدیره، اگر هر یک از اعضای هیئت مدیره قبل از انقضاء مهلت مقرر در جلسه هیئت مزبور صریحاً اعلام کند که باید به تکالیف قانونی برای سلب مسئولیت جزایی عمل شود و به این اعلام از طرف سایر اعضای هیئت مدیره توجه نشود و جرم تحقق پیدا کند، عضو هیئت مدیره که تکلیف قانونی را اعلام کرده است مجرم شناخته نخواهد شد. سلب مسئولیت جزایی از عضو هیئت مدیره علاوه بر اعلام تکلیف قانونی در جلسه مزبور، مراتب را از طریق ارسال اظهارنامه رسمی به هر یک از اعضای هیئت مدیره اعلام نماید.
- ۱۳-۶- ماده ۲۹۷ و ۲۹۸ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت: در تطبیق وضعیت یک شرکت سهامی با مقررات این قانون یا تبدیل آن به نوع دیگری از انواع شرکت های تجاری و رعایت شرایط مقرر در ماده ۲۹۷ در صورتی که هر یک از اعضای هیئت مدیره قبل از انقضای مهلت مقرر در جلسه هیئت مزبور صریحاً اعلام کند که باید به تکلیف قانونی عمل شود و به این اعلام از طرف سایر اعضا هیئت مدیره توجهی نشود عضو هیئت مدیره که تکلیف قانونی را اعلام کرده است مسئولیت جزایی و مدنی از عضو هیئت مدیره منوط به این است که عضو هیئت مدیره علاوه بر اعلام تکلیف قانونی در جلسه هیئت مدیره مزبور مراتب از طریق ارسال اظهارنامه رسمی به هر یک از اعضای هیئت مدیره اعلام کند.
- ۱۴-۶- ماده ۴۲ قانون ثبت: هرگاه مورد انتقال ملکی باشد که نسبت به آن عرض حال اعتراض داده شده است، انتقال دهنده مکلف است در حین انتقال، انتقال گیرنده را از وجود معترض و در ظرف ۱۰ روز از تاریخ انتقال معترض را از وقوع انتقال و اسم انتقال گیرنده به وسیله اظهارنامه رسمی مسبق نماید.
- ۱۵-۶- ماده ۴۳ قانون ثبت: هرگاه انتقال دهنده معامله خود را به اداره ثبت اسناد اطلاع نداد، منتقل الیه به وسیله اظهارنامه که توسط اداره ثبت ابلاغ می شود به او اخطار خواهد کرد که انتقال را رسماً به اطلاع اداره ثبت برساند.
- ۱۶-۶- در مورد املاک رهنی که به یکی از عناوین مذکوره در ماده ۳۳ انتقال داده شده، رهن یا انتقال دهنده مکلف است حق طرف را در زمان اظهارنامه خود قید نماید.

۱۷-۶- ماده ۱۲۹ قانون تجارت: طلبکاران شخصی شرکاء در صورتی که نتوانسته باشند طلب خود را از دارایی شخص مدیون خود وصول کنند و سهم مدیون از منافع شرکت کافی برای تأدیه طلب آنها نباشد، می‌توانند انحلال شرکت را تقاضا نمایند مشروط بر اینکه لااقل ۶ ماه قبل، قصد خود را به وسیله اظهارنامه به اطلاع شرکت رسانیده باشند.

۱۸-۶- ماده ۱۴ قانون روابط موجر و مستاجر سال ۱۳۵۶: هرگاه مستاجر به علت انقضای مدت اجاره یا در مواردی که به تقاضای او حکم فسخ اجاره صادر شده مورد اجاره را تخلیه کند و موجر از تحویل گرفتن آن امتناع کند مستاجر مکلف است به وسیله اظهارنامه از موجر یا نماینده قانونی او تقاضا کند که برای تحویل گرفتن مورد اجاره حاضر شود.

۷- اظهارنامه اختیاری

چند نکته در مواردی که ارسال اظهارنامه اختیاری می‌باشد.

۱- هنگامی که کسی به عنوان مثال بدهی به ما داشته باشد می‌توان به موجب ارسال اظهارنامه حق را مطالبه نمود مشروط به اینکه موعد مطالبه رسیده باشد و از زمان ارسال اظهارنامه خسارت تاخیر تادیه دین شامل طلبکار می‌شود (به استثنای اسناد تجاری که از زمان سررسید خسارت تاخیر تادیه دین شامل طلبکار می‌شود و نیازی به ارسال اظهارنامه نیست).

۲- هنگامی که کسی متعهد به انجام امری در برابر دیگری باشد، می‌توان به موجب اظهارنامه ایفای تعهد را درخواست کند.

۳- در مواردی که طرفین دعوا با هم صلح و سازش کنند، می‌توان با ارسال اظهارنامه این امر را به اطلاع طرف مقابل برساند.

۴- گاهی ارسال اظهارنامه اجباری نیست ولی برای ارسال کننده امتیازی ایجاد می‌کند که از زیان‌های جبران‌ناپذیر آینده جلوگیری می‌نماید مثل وقتی که قبل از سررسید، صادر کننده چک به دارنده، به دارنده اظهارنامه داده و از امکان شکایت کیفری جلوگیری می‌کنند.

۵- طبق ماده ۱۵۶ قانون آیین دادرسی مدنی، هر کس می‌تواند قبل از تقدیم دادخواست حق خود را به وسیله اظهارنامه از دیگری مطالبه نماید مشروط بر اینکه موعد مطالبه رسیده باشد به طور کلی هر کسی حق دارد اظهاراتی را که راجع به معاملات و تعهدات خود با دیگری است و بخواهد به طور رسمی به وی برساند ضمن اظهارنامه به طرف ابلاغ نماید، ارسال اظهارنامه منعی بعد از تقدیم دادخواست وجود ندارد.

۶- افراد برای مطالبه حق خود از طریق مراجع قضایی باید از طریق پر کردن فرم دادخواست اقدام کنند اما قانونگذار در ماده ۱۵۶ قانون آیین دادرسی مدنی، با پیش‌بینی کردن اظهارنامه افراد را قبل از تقدیم دادخواست به مطالبه حق از طریق اظهارنامه سوق می‌دهد.

۷- پاسخ اظهارنامه اجباری نیست پس اگر کسی برای شما اظهار نامه فرستاد، فکر نکنید حتماً باید به او جواب بدهید « گاهی بهترین کار هیچ کاری نکردن است » در مواردی اظهارکننده به منظور گرفتن اقرار و به دست آوردن دلیل، اقدام به فرستادن اظهارنامه می‌کند.

۸- اصولاً با ارسال اظهارنامه به خصوص در موارد اختیاری، حقی برای اظهارکننده ایجاد نمی‌شود ولی ممکن است مخاطب از محتویات آن به ضرر اظهارکننده استفاده کند یعنی متن اظهارنامه به ضرر مخاطب اصولاً دلیل محسوب نمی‌شود ولی می‌تواند دلیلی بر علیه اظهارکننده باشد.

۹- در صورتی که دلیلی برای اثبات ادعا و مراجعه به دادگستری وجود نداشته باشد نیز می‌توان با استفاده از اظهارنامه و دریافت پاسخ طرف مقابل (مبنی بر اقرار) به دادگاه مراجعه و پاسخ طرف مقابل استناد نمود.

۱۰- زمانی هم که می‌خواهیم چیزی را به کسی تسلیم کنیم یا به عبارتی می‌خواهیم وفای به عهد کنیم اما طرف مقابل از پذیرش آن خودداری کند می‌توان با استفاده از اظهارنامه این کار را انجام داد.

طبق ماده ۱۲۵۹ ق.م «اقرار عبارت است از اخبار به حقی است برای غیر به ضرر خود» ممکن متن اظهارنامه حاوی یکی از انواع اقرار های ذیل باشد که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

۸- انواع اقرار

۸-۱- اقرار صحیح:

گاهی اظهار کننده یا مخاطب به طور صحیح صریح و هیچ شک و شبهه یا تردیدی در اظهارنامه اقرار به امری می کند و صریحاً آن را می پذیرد و محکمه را از سایر دلایل بی نیاز می کند که به آن اقرار صریح می گویند ضمناً رای شماره ۲۸۴۸-۱۲/۹/۲۱ دیوانعالی کشور بیان نموده و دادگاه نمی تواند از اقرار صریح بدون ذکر دلایل بطلان صرف نظر کند.

۸-۲- اقرار ضمنی:

بدین معنا که کردار، رفتار یا گفتار شخص به کیفیتی است که با پذیرش امری ملازمه دارد. گاهی اظهارکننده یا مخاطب مطالبی را در اظهارنامه بیان کند که از کلمات او حقی به زیان او به نفع غیر فهمیده می شود و در واقع به طور ضمنی اقرار نموده است که به این حالت اقرار ضمنی می گویند به عنوان مثال مخاطب اظهارنامه در پاسخ عنوان می نماید که بدهی خود را پرداخته، در اینجا می توان گفت به طور ضمنی اقرار به دین نموده است البته اقرار صریح قدرت اثباتی بیشتری از اقرار ضمنی دارد، همانگونه که در ماده ۱۱۶۱ ق.م بیان می کند هرگاه شوهر صریحاً یا ضمناً اقرار به ابوت خود کند دعوی نفی ولد از او مسموع نیست.

۸-۳- اقرار کلی و جزئی:

گاهی اظهار کننده یا مخاطب در اظهارنامه اقرار به امری به طور کلی یا جزئی می کند مثلاً اقرار به پرداخت کل دین یا جزئی از دین می کند.

۸-۴- اقرار ابتدایی:

اگر اظهارکننده یا مخاطب به طور ابتدایی اقرار به امری کند به این اظهارنامه نوعی اقرار ابتدایی محسوب می گردد.

۸-۵- اقرار در پاسخ:

در اظهارنامه ارسالی مخاطب ممکن در صدد اقرار نباشد ولی چون در برابر یک سری سؤالاتی قرار می گیرد ناچار می شود پاسخ دهد و در این پاسخ ممکن است اقرارهایی بکند.

۸-۶- اقرار ساده و مقید:

اقرار ساده در برابر اقرار مرکب است گاهی اظهار کننده یا مخاطب به طور ساده اقرار به پذیرش مطلق تمام یا بخش تجزیه پذیر دعوا می کند مثلاً اظهارکننده پرداخت اجاره بهای چهار ماه را مطالبه می کند و مستاجر دین خود را نسبت به دوماه می پذیرد لذا در اقرار ساده مخاطب اظهارنامه تمام خواسته را همچنان که ادعا شده پذیرفته است.

اقرار مقید: اگر اظهارکننده یا مخاطب مقید به وصف یا شرایطی باشد که ترکیب واحدی را تشکیل می دهد و تجزیه ناپذیر است به عنوان مثال اظهار کننده مدعی است مالی به عنوان عاریه نزد مخاطب می باشد و آن را مطالبه می کند و مخاطب به وصف اینکه به او هبه شده است و نمی تواند آن را تجزیه کرده و از قسمتی از آن که به نفع اوست بر ضرر مقرر استفاده نماید و از جزء دیگر آن صرف نظر کند

۸-۷- اقرار کتبی خارج از دادگاه:

اقرار در اظهارنامه اقرار خارج از دادگاه و کتبی محسوب می شود، اقرار در دادخواست و با یکی از لواحی که به دادگاه داده شده اقرار کتبی در دادگاه و هرگاه در یکی از اسناد رسمی یا عادی که به دادگاه تقدیم شده و یا در دفتر بازرگانی به عمل آمده باشد، اقرار کتبی خارج از دادگاه محسوب میشود به استناد حکم شماره ۲۱۲ - ۲۴/۲/۱۳۲۷ شعبه ۳ دیوانعالی کشور اقرار اگر خارج از دادگاه هم واقع شود موثر است و اقرار خارج از دادگاه را با گواهی گواهان اثبات نمود(البته اگر اصل دعوا با شهادت شهود قابل اثبات باشد).

۹- موارد مندرج در اظهارنامه

برگ اظهارنامه فرم چاپی مخصوصی نظیر برگ دادخواست است که از قدیم تا کنون توسط دادگستری چاپ شده و به فروش می‌رسد این برگه چاپی شامل موارد زیر است:

۹-۱- مشخصات و اقامتگاه اظهار کننده: که در این قسمت اظهار کننده مشخصات خود شامل نام، نام خانوادگی و نشانی خود را قید می‌کند.

۹-۲- موضوع اظهار نامه: عنوان مطالبی است که در متن اظهارنامه و قسمت خلاصه اظهارات شرح داده می‌شود.

۹-۳- مشخصات و اقامتگاه مخاطب: که در این قسمت نام، نام خانوادگی و نشانی طرف خطاب اظهارکننده نوشته می‌شود.

۹-۴- خلاصه اظهارات: در این قسمت اظهار کننده آنچه مورد نظر وی است و می‌خواهد به طرف دیگر ابلاغ کند، تشریح کرده و توضیح می‌دهد.

۹-۵- خلاصه جواب: در این قسمت نیز دریافت کننده اظهارنامه، در نسخه ای دیگر از آن به اظهارات فرستنده پاسخ می‌دهد.

۱۰- مراجع صالح برای ابلاغ اظهارنامه

مراجع صالح برای ابلاغ اظهارنامه، حسب مورد اداره ثبت اسناد یا دفاتر دادگاه هاست اما آنچه امروزه مورد عمل است، به جای دفاتر دادگاه‌ها که در قانون به عنوان مراجع تسلیم اظهارنامه معرفی شده، قسمتی به نام دایره اظهارنامه است که در هر واحد قضایی وجود دارد و اظهارنامه‌ها به آنجا تسلیم می‌شود.

بر این اساس، مسئول مربوط پس از ملاحظه اظهارنامه در صورتی واجد شرایط مقرر قانونی باشد، آن را قبول و در دفتر مخصوصی ثبت می‌کند و شماره و تاریخ ثبت را طی یادداشتی (برگ رسید) به اظهارکننده داده و متذکر می‌شود که برای اخذ جواب یعنی نسخه دوم اظهارنامه ابلاغ شده بعداً به دایره مذکور مراجعه کند که معمولاً یک ماه برای مراجعه بعدی منظور می‌شود.

ارسال اظهارنامه و دریافت پاسخ آن، از امور مربوط به دفتر دادگاه است و دادگاه در آن دخالتی ندارد و در مقایسه با دادخواست باید گفت که اظهارنامه آثار دادخواست را نسبت به دادگاه ندارد و موجب اشتغال، رسیدگی دادگاه نمی‌شود و بین خواهان و خوانده نیز، با ابلاغ اظهارنامه، رابطه حقوقی دادرسی ایجاد نگردیده و خوانده را مکلف به پاسخ اظهارنامه نمی‌نماید برعکس تقدیم دادخواست که بین خواهان و خوانده رابطه حقوقی ایجاد می‌شود و باعث ایجاد اشتغال، تکلیف رسیدگی و محدوده رسیدگی دادگاه و شروع استحقاق در خسارت تاخیر ادای دین (در مواردی که موضوع آن دین و از نوع رایج (ایران) بوده و با مطالبه داین و تمکن مدیون، مدیون از پرداخت امتنا نموده باشد در صورت تغییر فاحش قیمت سالانه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت، دادگاه با رعایت تناسب شاخص قیمت سالانه، که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی تعیین می‌شود، مبلغ آن را تعیین و مورد حکم قرار می‌دهد، مگر اینکه طرفین به نحوه دیگری مطالبه نمایند) و مکلف نمودن خوانده به پاسخ به موجب تعیین دادخواست تعیین می‌نماید.

بنابراین با ابلاغ اظهارنامه توسط دادگاه وظیفه دفتر پایان یافته و نوبت به ارجاع آن به دادگاه نمی‌رسد. البته چنانچه در پی ابلاغ اظهارنامه دادخواستی تقویم شد، خواهان یا خوانده میتوانند به عنوان دلیل، اظهارنامه ابلاغ شده را نیز ارائه و به آن استناد کنند.

صرف سکوت در برابر اظهارنامه علی القاعده، حقی برای اظهارکننده ایجاد نمی‌کند و چنانچه اظهارکننده درصدد احقاق حقوق ادعایی برآید، باید نسبت به تقدیم دادخواست اقدام کند؛ اگرچه در مواردی سکوت مخاطب در برابر اظهارنامه ممکن است تحت شرایطی، اگر با شواهد و قرائن دیگری همراه باشد، در اثبات ادعای خواهان موثر واقع شود.

اینجا به عقیده برخی حقوقدانان می‌توان مطلب را از طریق تلگرام به طرف مقابل اظهار کنیم و رو نوشتی از مطالب ارسالی برای مخاطب به آدرس خویش نیز ارسال شود. تلگرام یا پست صوتی حالت ابلاغ رسمی را ندارد و بعید به نظر می‌رسد که بتوانند آثار اظهارنامه را داشته باشد.

الزامی نیست و اظهارنامه موضوعیت ندارد شاید بتوان از وسایل غیررسمی دیگری نیز استفاده نمود، در صورتی که بتوان موضوع را ثابت نمود مثل تلگرام، پست صوتی، پست تصویری (نمبر) توسط مخابرات صورت پذیرد زیرا پس از اقدام، اوراق مهور به مهر تایید ارسال (نمبر) برای مخاطب را تحویل متقاضی می دهد.

۱۰-۱- پست سفارشی یا پیشتاز دو قبضه به موجب ماده ۲۱ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمانها مصوب ۱۳۴۷ مقرر می دارد که مدیر یا مدیران آپارتمان مکلفند میزان هزینه‌های مستمر و مخارج متعلق به هر شریک و نحوه پرداخت آن را قبل یا بعد از پرداخت هزینه با پست سفارشی به نشانی تعیین شده از طرف شریک به او اعلام نمایند. و همچنین بر اساس نظریه مشورتی چنانچه در محل اقامت خوانده مامور ابلاغ و سایر مراجع مذکور در ماده ۱۰۵ ق.آ.د.م نباشد، برگ های مربوط با پست سفارشی ارسال می گردد، در این صورت اگر برگهای سفارشی عیناً اعاده نشوند قبض رسید پست دلیل ابلاغ محسوب می شود.

۱۰-۲- پیامک: در صورتی که بتوان اثبات نمود پیامک به مخاطب ارسال شده و مخاطب آن را دریافت کرده است.
 ۱۰-۳- پست الکترونیکی: امروزه مردم بیش از هر زمان دیگر نیاز به پست الکترونیکی و ایمیل پیدا کرده اند همانند تلفن همراه که جزء جدایی ناپذیر وسایل ارتباطی مردم مبدل شده و برای صندوق پست الکترونیکی جهت مکاتبات و جهت پیام های مکتوب بین دو کامپیوتر از طریق یک شبکه ارتباطی نظیر google و yahoo ضروری است.

۱۱- ایرادات ماده ۱۵۷ قانون آیین دادرسی مدنی:

۱۱-۱- عبارت "هرکس" بدین معنا است که اظهارنامه از سوی هر شخص حقیقی یا حقوقی قابل طرح و تقدیم بوده و برابر ماده ۱۵۶ آن قانون قبل از تقدیم دادخواست، آنهم نسبت به مطالبات حال و سررسید شده قابل طرح است. این نخستین ایراد وارده به ماده مزبور است. زیرا، اولاً- طرح و تقدیم اظهارنامه ملازمه با طرح و تقدیم دعوی یا دادخواست نخواهد داشت. ثانیاً- کاربرد اظهارنامه صرفاً، در دعاوی یا ادعاهای حقوقی و مدنی نبوده و مشمول ادعاها و مطالبات حاصل از امور کیفری و پرونده‌های کیفری مربوطه یا سایر امور و حقوق مورد طرح نیز خواهد بود و منعی در این رابطه وجود از حیث حقوقی نخواهد داشت. ثالثاً- بر خلاف مفاد مندرج در قسمت اخیر آن ماده- اظهارنامه فقط مربوط به تعهدات یا معاملات نبوده و به امور دیگری مانند اقرار به واقع یا وضعیت حقوقی خاص از قبیل "اقرار به رابطه زوجیت- اقرار به بقای دین- اقرار به ابراء ذمه- اقرار به وصول حق یا طلب قبلی و مانند آنها" یا موارد مختلف دیگر مانند "درخواست بازگشت به منزل مشترک از سوی زوج- تقاضای استرداد طفل- پرهیز از افتراء- استرداد اصول اسناد- ارائه گزارش ایام متصدی قیم یا وکیل- رفع مزاحمت و ممانعت از حق و..." دارای کاربرد غیرقابل انکار است.

۱۱-۲- برخلاف تکلیف قانونی مقرر در همان ماده- در حال حاضر، اظهارنامه از طریق اداره ثبت اسناد و املاک و یا دفاتر دادگاهها، به ویژه در شهرهای بزرگ و حوزه های قضایی کلانشهرها ابلاغ نمی گردد. در دادگستری ها یا مجتمع های قضایی، واحد اظهارنامه مسئول دریافت و ثبت و ارسال آن برای ابلاغ می باشد. پیش از این، واحد ابلاغ قضایی دادگستری با ثبت و تقسیم اظهارنامه‌های از حیث منطقه‌ای بین ماموران ابلاغ خویش مبادرت به ابلاغ آنها می نمود، لکن با واگذاری امر ابلاغ به مامورین پستی، این امر توسط آنها در شهرهای مزبور صورت می پذیرد. همین موضوع، از اشکالات وارده بر نهاد اظهارنامه در سیستم دادگستری فعلی نیز می باشد. زیرا، ماموران پستی به لحاظ عدم تخصص حقوقی لازم و عدم آگاهی مناسب از مکانیسم حقوقی این نهاد و وضعیت اظهارنامه و موازین حقوقی نظام ابلاغ برابر قانون آیین دادرسی مدنی ممکن است نتوانند به درستی نسبت به ابلاغ مراتب به اظهار شونده اقدام نمایند. این نکته سبب آثار حقوقی متعددی برای طرفین خواهد شد.

۱۱-۳- اظهارنامه در فرم چاپی و متحد الشکل طراحی شده از سوی دادگستری ثبت و ارسال می گردد. گرچه، تنظیم اظهارنامه به صورت دست نویس یا تایپی صورت می پذیرد، فرم اظهارنامه نیز به صورت فرم های چاپ شده وزارت دادگستری یا پرینت های قابل اخذ از رایانه نیز قابل اعمال در عمل، است. اظهار شونده، همان مطرح کننده ادعا یا حق مورد مطالبه یا هر اظهار دیگری بوده و اظهار شونده نیز مخاطب وی یا طرف خطاب حقوقی او در این ارتباط هست. موضوع اظهارنامه نیز ناظر به مورد یا موارد مطروحه یا مورد درخواست و تاکید اظهار شونده می باشد. متن اظهارنامه یا خلاصه اظهارات نیز به عنوان شرح متن یا اظهارات اظهار شونده بوده که در سمت راست اظهارنامه قرار دارد. در سمت چپ و مقابل آن نیز- محل جواب اظهار

شونده پیش‌بینی شده است که با توجه به عدم استرداد هم‌زمان جوابیه وی از سوی مأمور ابلاغ برای اظهار شونده، در عمل - این قسمت عملاً فاقد کاربری جاری بوده و مستلزم تجدید نظر در فرمت مزبور می‌باشد. برخلاف دادخواست که مرجع و دادگاه ذیصلاح، نوعاً با توجه به نشانی یا اقامتگاه خواننده یا محل انجام و اجرای تعهد یا محل وقوع عقد و مانند آنها، حسب مورد تعیین می‌شود - مرجع ذیصلاح برای ثبت و دریافت اظهارنامه طبق نشانی یا اقامتگاه "اظهارکننده" بوده نه مخاطب وی یا همان اظهار شونده.

۴-۱- اشکال دیگر آنکه، علی‌رغم تصریح مقرر در تبصره ذیل ماده ۱۵۶ مزبور، مرجع ثبت و دریافت اظهارنامه نه تنها مجاز به بررسی و تفتیش محتوایی متن مندرج در آن نبوده، بلکه در عمل نیز، انجام این مقرر نیز به لحاظ کثرت روزافزون اظهارنامه‌های مورد ثبت، ممتنع و غیر ممکن است. ضمن آنکه، مبنای "اظهارنامه‌های حاوی مطالب خلاف اخلاق و خارج از نزاکت" در این تبصره مشخص نشده و نحوه احراز آن نیز مقرر نگردیده است. همین ابهام خود از حیث اجرایی نیز محل اختلاف خواهد بود. قید "می‌تواند" موید صلاحیت اختیاری مراجع مزبور در این ارتباط دارد، و نه صلاحیت تکلیفی آنها؟ این بدان معناست که مراجع یاد شده، در صورت تمایل یا تصمیم به اعمال این اختیار نسبت به انجام این مهم اقدام خواهند کرد. تشخیص این تمایل و احراز خلاف اخلاق یا نزاکت با توجه به عدم صلاحیت تکلیفی و یا عدم احصاء و دامنه حدود مزبور دارای پیامدهای اختلافی و فاسد قابل توجهی نیز خواهد بود. لذا، این قسمت از قانون مزبور نیز فاقد کاربری عملی به مانند مرجع ثبت اظهارنامه (دفاتر دادگاه‌ها و اداره ثبت اسناد) در رویه‌های جاری و کنونی، به خصوص در شهرهای بزرگ کشور می‌باشد که مستلزم تجدیدنظر و به روزرسانی این قانون نیز می‌باشد.

۵-۱- برابر مفاد همین ماده - ارسال و ابلاغ اظهارنامه، اقدامی "رسمی" محسوب می‌گردد، اما در نگاه قانونگذار مشخص نگردیده که جایگاه و اعتبار این رسمی بودن اظهار مندرج در اظهارنامه دقیقاً، به چه معناست و واجد چه ویژگی‌های رسمی می‌باشد؟ رسمیت این موضوع نیز دارای ابهام است!

۶-۱- ماده ۱۵۷ قانون مزبور نیز در عمل منسوخه و غیر قابل کاربرد است. زیرا، با توجه به تغییرات حاصله در نظام ابلاغ اظهارنامه و تفویض امر ابلاغ به واحدهای پستی - نه مراجع پستی امکان دریافت "چیز یا مال یا سند" مذکور در این ماده را داشته و نه همان مراجع مقرر در ماده ۱۵۶ (دفاتر دادگاه‌ها و اداره ثبت اسناد)، امکان اعمال و اجرای این ماده را دارا هستند. ماده مزبور به لحاظ عدم کاربرد و ضعف اجرایی آن مستلزم نسخه قانونی یا به روزرسانی عینی و حقوقی آن است. حصول طرفین اظهارنامه به توافق برای تبدیل و تحول مورد نظر و مذکور در اظهارنامه، نوعاً ملازمه با دخالت مرجع قانونی مربوط به اظهارنامه نداشته و خود را بی‌نیاز در این دخالت می‌داند. مراتب مزبور حکایت از اشکالات و ایرادات متعدد بر نهاد اظهار نامه مذکور در مواد ۱۵۶ و ۱۵۷ قانون مزبور دارد که مستلزم بازبینی و رفع آن‌ها و کاربردی نمودن نهاد مزبور از حیث حقوقی و قانونی می‌باشد.

نتیجه‌گیری

۱- برخی از اظهارنامه‌ها از نظر ارسال به مخاطب (اظهارنامه موارد اجباری) موضوعیت دارند و بعضی از آنها طریقی (مثل اقرار گرفتن) که قانونگذار به آن توجه نکرده و فقط ارسال اظهارنامه در جایی که اظهارنامه موضوعیت دارد ذکر کرده در صورتیکه برای کاهش ارباب رجوع در دفاتر خدمات قضایی و کاسته شدن کار ماموران ابلاغ آگاهی به هر طریقی که مخاطب از آن مطلع شود (در اظهارنامه موارد اجباری) کافی است مثل پیامک، نامبر، پست الکترونیکی، پست سفارشی یا پیشتاز که در آن اقرار برای اظهارکننده معنای ندارد و بهتر است قانونگذار اظهارنامه را از نظر ارسال طریقی محسوب کند ولی در جایی که اظهارنامه برای وصول پاسخ (در موارد اختیاری اظهارنامه) جایی که ما هیچ دلیلی برای اقامه دعوا نداریم، برای وصول پاسخ برای مخاطب ارسال می‌شود باید توسط مأمورین ابلاغ فرستاده شود تا در این موضوع پاسخ طرف مقابل که برای اظهارکننده مهم می‌باشد، نه اینکه بعد از مدتی به دفاتر خدمات قضایی برای وصول پاسخ مراجعه کند، که در این صورت مخاطب مشاوری لازم را جهت پاسخ اظهارنامه انجام می‌دهد یا از دادن پاسخ اظهارنامه امتناع می‌کند یا پاسخ که مورد نظر دلخواه اظهارکننده ای که حق وی مورد تضییع واقع شده را نمی‌دهد و در صورت اقامه دعوا وقت خواهان و دادگاه تلف شده و در این صورت با حجم

وسیع پرونده در دادگاه که در نهایت با قرار دعوا، خواهان مواجه می شود بهتر است قانونگذار اظهارنامه اختیاری (برای گرفتن اقرار) در دفاتر خدمات قضایی ثبت و چه مخاطب ثبت نام ثنا داشته باشد چه نداشته باشد به مامور ابلاغ داده شود تا ابلاغ صورت گیرد.

۲- در تنظیم اظهارنامه الفاظ و عبارات به کار رفته اهمیت بسیار زیادی دارد و چنانچه با سرعت و بی دقتی تنظیم شود ممکن است به ضرر اظهار کننده مورد استفاده قرار گیرد و برای تنظیم آن حتی الامکان از افراد حقوقدان و وکلای دادگستری استفاده کنند.

۳- قانونگذار با تصویب قانون جدید و وضع مقررات خاص از اظهار نامه در موارد بیشتری استفاده کند و ایرادات ماده ۱۵۶ و ۱۵۷ ق.آ.د.م و با نسخ آن و تصویب آیین نامه های اجرایی ارسال اظهارنامه را در آینده نزدیک برطرف کند.

منابع و مراجع

- [۱] امامی، سید حسن، ج ۶، (تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۷۹)
- [۲] زراعت، عباس، آئین دادرسی مدنی دادگاه های عمومی انقلاب در امور مدنی (تهران انتشارات بهرام، ۱۳۷۹)
- [۳] شمس، عبدالله، آئین دادرسی مدنی ج ۲، (تهران انتشارات میزان، ۱۳۸۱)
- [۴] شمس، عبدالله، ادله اثبات دعوا، (تهران، انتشارات دراک، ۱۳۹۱)
- [۵] فرهنگ دهخدا، واژه دلیل، ج ۷، (تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷)
- [۶] کشاورز، بهمن، آئین نگارش حقوقی و کلیات عملی علم حقوق، (تهران، انتشارات دانشگاهی، ۱۳۷۶)
- [۷] کاتوزیان، ناصر، اعتبار امر قضاوت شده در دعوی مدنی، (تهران انتشارات میزان، ۱۳۸۳)
- [۸] کاتوزیان، ناصر، مقدمه علم حقوق و مطالعه در نظام حقوقی ایران (تهران، انتشارات شرکت انتشار، ۱۳۸۳)
- [۹] کاتوزیان، ناصر، اثبات و دلیل اثبات، ج ۲، (تهران، انتشارات میزان، ۱۳۸۲)
- [۱۰] مردانی، حاتمی، بهشتی، آئین دادرسی مدنی، (تهران، انتشارات یلدا، ۱۳۷۲)
- [۱۱] مدنی، سید جلال الدین، ادله اثبات دعوا، ج ۲، (تهران، انتشارات پایدار، ۱۳۸۴)
- [۱۲] نظریه اداره حقوقی وزارت دادگستری مندرج در شماره ۲۲ نشریه هفته نامه دادگستری
- [۱۳] واحدی، قدرت اله، بایسته های آئین دادرسی مدنی، (تهران انتشارات میزان، ۱۳۸۳)